

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Seyr, Bernhard F.

Die drei Dimensionen des Wissensmanagements: Empirische Studie anhand des 3-D-Modells zur Selbstevaluation von Organisationen

Szendi, Nikoletta – Székely, Csaba

Analysis of Knowledge Sharing Process
in Automotive Industry Projects

Mariš, Martin – Marišová, Eleonóra

Labor specialization and its impact on spatial
patterns of unemployment

Szász Jenő

Integráció, autonómia és gazdaságfejlesztés
Dél-Tirol példáján keresztül

Pataki László – Kenesey Zsófia

A betétbiztosítás növekvő szerepe Európában és hazánkban

2015/1-2.

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

Főszerkesztő / *Editor*: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes / *Deputy Editor*: Prof. Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság / *Associate Editors*:

Dr. Székely Csaba DSc • Dr. Fábian Attila PhD • Dr. Joób Márk PhD • Dr. Kulcsár László Csc •
Dr. Juhász Zita PhD • Dr. Obádovics Csilla PhD • Törőné dr. Dunai Anna PhD

Tördelő-szerkesztő / *Technical Editor*: Takács Eszter

Nemzetközi tanácsadó testület / *International Advisory Board*:

Prof. David L. Brown PhD (Cornell University, USA) • Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest) • Dr. Reznitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr) • Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK) • Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA) • Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest) • Dr. Irena Zavrl PhD (FH Burgenland, University of Applied Sciences)

Közlésre szánt kéziratok / *Manuscripts*:

Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem örzünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját. /

We accept APA style only.

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk: /

Send manuscripts and letters by e-mail only to: zjuhasz@ktk.nyme.hu

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll. /

Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. /

Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Az ismertetésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / *Send books for review to*:

Dr. Juhász Zita PhD

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar

Sopron Erzsébet u. 9.

9400 Hungary

Web oldal / *Web page*: <http://gt.nyme.hu>

Előfizetés:

Intézményeknek: 2800 Ft/év

Egyéni előfizetés: 1700 Ft/év

Példányonkénti ár: 700 Ft/dupla szám: 1400 Ft.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2015 Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

7. ÉVFOLYAM

2015.

1-2. SZÁM

TARTALOM

TANULMÁNYOK	3
Die drei Dimensionen des Wissensmanagements: Empirische Studie anhand des 3-D-Modells zur Selbstevaluation von Organisationen	
<i>Seyr, Bernhard F.</i>	<i>5</i>
Analysis of Knowledge Sharing Process in Automotive Industry Projects	
<i>Szendi, Nikoletta – Székely, Csaba</i>	<i>28</i>
Labor specialization and its impact on spatial patterns of unemployment	
<i>Mariš, Martin – Marišová, Eleonóra</i>	<i>41</i>
Integráció, autonómia és gazdaságfejlesztés Dél-Tirol példáján keresztül	
<i>Szász Jenő.....</i>	<i>58</i>
A betétbiztosítás növekvő szerepe Európában és hazánkban	
<i>Pataki László – Kenesey Zsófia</i>	<i>74</i>
NEKROLÓG	89
Meghalt Horváth Gyula Professor – egy személyes hangvételű írás	
<i>Szirmai Viktória.....</i>	<i>89</i>
KÖNYVISMERTETÉS.....	91
Az „elit tagjának saját népe szolgájává kell válnia” – A Biblia és a Korán politika- és gazdaságképe	
<i>Frang Gizella.....</i>	<i>91</i>
Európai integráció és növekedés a válság előtt és azon túl	
<i>Füstös Hajnalka.....</i>	<i>97</i>
ABSTRACTS IN ENGLISH	105

KÖNYVISMERTETÉS

Az „elit tagjának saját népe szolgájává kell válnia” – A Biblia és a Korán politika- és gazdaságképe

[Varga Norbert: A Biblia és a Korán politika- és gazdaságképe. Exit Kiadó, Marczibányi téri Művelődési Központ, Kolozsvár–Budapest, 2013, ISBN 9789737803023, 168 oldal]

*Frang Gizella*¹⁷

Amikor az ember könyvek között válogat, az első, ami megragadja, a borító. Annak színe, képanyaga, tipográfiája. Természetesen így van ez Varga Norbert *A Biblia és a Korán politika- és gazdaságképe* című, határon átnyúló (Kolozsvár–Budapest) kiadásban megjelent művénél. Már a doktori értekezésből szerkesztett tudományos könyv komor-komoly borítója is fajsúlyos tartalmat ígér. A sötét háttérben felvillanó fénynyalábok és fókuszpontok alaposan megdolgoztatják a kíváncsi szemlélődő képzeletét: a háromszög ősi szimbolikája mellett mit jelenthet a két szent irat lapjainak töredékére világító fénynyalábok. És a csador elvont képe is felsejlik a kompozíción. A szemek helyén felvillanó erős fényben az írások részlete látszik. A sugarak tehát egyetemes titkokra fókuszálnak, melyeket csak a szakavatott szemek látnak és értelmeznek. Titkok, hiszen Isten ki nyilatkoztatásai, így tartja mindhárom érintett egyház, a keresztény, a zsidó és a muszlim.

Ez a titkokban való elmélyedés jellemzi Varga Norbert könyvét. Bár a témaválasztás évekkel korábbi, a megjelenés dátuma 2013, soha nem lehetne aktuálisabb olvasni való, mint napjainkban, a legújabb kori népvándorlás időszakában. Akkor, amikor nem csupán emberek menekülnek egyik kontinensről a másikra, hanem más-más kultúrában is gyökereznek, s ehhez a kultúrához ragaszkodva próbálnak meg új, biztonságosabb, le-

¹⁷ Frang Gizella, Nyugat-magyarországi Egyetem, Sopron.
E-mail: gizellafrang@gmail.com

hetőségekkel telibb hazát keresni. Magukkal hozzák a vallási konfliktusokat, az eltérő erkölcsiséget, a sajátos hagyományokat. Együttal új helyükön megteremtik a konfliktusokat is a befogadó kultúrával. Ennek vagyunk tanúi nap, mint nap. S hogy ezt a globálissá duzzadt problémát kezelni tudjuk, meg kell ismernünk egymást – és magunkat is. A gyökereket. Azt a múltat, amiből megszületett a jelen, de ennél fontosabb, hogy a jövőt is ebből kell felépíteni. Mindehhez azt is látni kell, amit a politológus-teológus szerző meg is fogalmaz, hogy *„a térítő irányultság politikai és gazdasági törekvésekhez kapcsolódott és kapcsolódik a világtörténelemben”*. (7) Márpedig a történelem nem elvont fogalom. Bár utólag magyarázzák, valójában a mindennapok mozaikjaiból épül fel. És más-más irányt látunk az európai, mást a keleti, mást az arab történelemben, még akkor is, ha ezek olykor érintkeznek, keresztezik egymást. *„Az európai politikai kultúrában (...) a felvilágosodás korától határozottan megjelent az igény a vallás és az állam szétválasztására, míg a muszlim világban ez a törekvés nem bukkant fel átiűtő erővel.”*(7)

Most, e két erő csap össze a nyugati világban. Arra a kérdésre, hogy mit hoz a jövő, e könyv nem kíván felelni. Sokkal inkább célja a megmutatás, a megismertetés. Nem magyaráz: háttérrel ad. Többet, mint gondolkodnánk. Hiszen a sajátosan nyugati közgazdasági felfogásból évszázadok alatt kialakult és mára kulminált válság ismét a keresztény felfogásra irányította jó néhány közgazdász tekintetét: *„a keresztény társadalmi tanítás jegyében kerestek válaszokat a haszonmaximálás dehumanizáló és demoralizáló praktikumával szemben.”* (10)

A keresztény és a könyvben vizsgált muszlim valamint zsidó teóriák alapján a szerző felteszi a kérdést: a szent iratok idő-tér értelmezései milyen hatással voltak a társadalmi és gazdasági alakulatokra? Az írásokban megragadható-e egy optimális gazdasági-politikai rendszer? Előnyösebb-e egyik rendszer a másiknál? Hogyan és miért születnek a törvények? Mik az abszolút és reáltív érdekek és értékek? Van-e ideális vezető, s ha igen, milyen feltételek mellett, milyen ismérvekkel?

Azért, hogy erre választ adjon, történelmi beágyazottságban vizsgálja a szent iratokat, a Bibliát és a Koránt, s ezzel párhuzamosan felfejti a vallások történetét, összefonódásait, szétválásait. Megmutatja, milyen az ember-kép egyikben és a másikban. Feltárja, miként válik zárttá a korábban nyitott társadalom. Azt is, hogy miként lesz a kollektív szerepből egyéni felelősségvállalás. (Ez utóbbit Jézus mutatta meg saját élete példájával.)

A szerző azt is felfedi, hogy miként vélekedtek a vallások egymásról, alkottak-e ranglétrát és abban hol helyezték el a másikat.

A vallások történetéhez szorosan kapcsolódik társadalmaik történelme. És ezek a történelmek is változók, viszonylagosak. Koronként más-más jellemzőt hordoznak: modellekre vetíthetők. Varga Norbert öt típust ismert fel: a szegmentált törzsi struktúrát, a monarchikus államiságot, a teokráciát, az isteni küldöttek közösségét valamint a társadalmi-gazdasági keretet meghatározó birodalmakét. E modellekben is megkülönböztethetők az egyes vallások, még ha a különbségek csak árnyalatnyiak is (pl: Izrael Isten hűbérese). E különbségek a világ kihívásaira adott válaszokban ugyancsak megjelennek: szelíd összetartás vagy harcos erő. Ezek akár egyetlen vallás történetében is válthatják egymást.

Látni kell azt is, hogy a társadalmi válaszokat befolyásolja vagy éppen megalapozza az a gazdálkodási mód, mely a társadalmi formáknak a létfeltételeket biztosítja (vándor pásztorkodás vagy éppen letelepült, öntözéses földművelés). Mindebben jelen van a kollektív tulajdon és a magántulajdon viszonyának kérdésköre is. A szent iratok alapján a szerző megnevezi a tulajdonviszonyok változásainak a szövegekben tetten érhető pillanatait, a közösségi jogok és kötelességek devalválódásának lépcsőit, a vagyon, ezen belül a pénzvagyon individualista megfogalmazásának helyét, a szakralitás elvilágiasodásának fokozatait. Bemutatja, hogy mely közösségek őrizték meg politikai-gazdasági önállóságukat, s melyek, milyen mértékben integrálódtak az uralkodó államokba. A preállamiság majd az államszervezet vizsgálatakor a vallást és a valláshoz-közösséghez kötődő törvényeket is górcső alá veszi a szerző. Fontos különbségként mutatja be az Istennek mint a megfoghatatlannak a képzetét, illetve az Istent helyettesítő bálványok szükségességét az egyes csoportokban. Tetten éri a kereskedelemről való felfogásbeli különbséget és a csereeszközzől szóló törvények eltéréseit is, ezen belül a saját néphez, törzshöz való tartozást és a más népekkel való viszony szabályozottságát. Ide tartozónak tekinti Varga Norbert a vallásokban megjelenő égi strukturálódást is: vizsgálja, hogy a több, egyenrangú istenségből mikor emelkedik ki egy, s milyen lények válnak nélkülözhetetlen segítők a világmindenségben.

A Korán és az Ószövetség mellett különösen szép hangsúllyal szerepel a jézusi világkép. Ahogy a szerző megfogalmazza: „Jézus nem hozott létre politikai, gazdasági struktúrát saját közösségének, és nem alkotott intézményrendszer életre hívására vonatkozó jogszabályokat, (...) a világ

erőszak- és uralomvágyó társadalmaival éles ellentétben áll.”(92) Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a „Krisztusban való egység (...) nem vonja maga után a politikai és gazdasági egyenlőséget a társadalomban”. (95) És mégis, világi strukturálatlansága, törvényi szabályozatlansága ellenére is meg tudott erősödni és világvallássá válhatott a kereszténység. Természetesen később – mint oly sok filozófiára vagy törekvésre – erre is rátelepült a világi hierarchia. Mindenesetre elmondható, hogy Jézus – gazdasági-társadalmi értelemben – a semmiből emelte egyházát. Ehhez karizmatikus személyiségnek kellett lennie. Nem véletlen tehát, hogy a keresztény hit-tétel Isten Fiának nevezi.

Tulajdonképpen a gazdasági és politikai vezetőknek nem csupán – mai közhellyel – „jó szakembereknek” kellene lenniük, hanem karizmatikus vezetőknek is. A karizmák között a legfontosabb talán a szerző számára is a morális tartalom. A következőképp fogalmaz: *„az aktoroknak rendelkezniük kell intelligenciával, kreativitással, fizikai állóképességgel és – nem elhanyagolható módon – morális töltettel is. (...) Azokat a megközelítési módokat preferáljuk, amelyek a tálentumot olyan gondolkodási és viselkedési formaként ragadják meg, amely alkalmassá teszi az embert új konstrukciók, látásmódok megtalálására.”*(109)

A jó vezető tehát elsősorban morálisan áll helyzete magaslatán. Ez a moralitás érinti a gazdasági, jogi és politikai értékelési mechanizmusokat, és az igazságosság általános, bár a történelemben olykor viszonylagos fogalmát. Az ősi viszonyítási pontokat azonban újra- és újra meg kell tisztítani a múlt porától, s így lelhető meg a szakralitás és a morál szoros összhangja. Varga Norbert az igazságot, igazságosságot *„elsősorban az ember Istenhez fűződő viszonyának, másodsorban az emberek egymás közötti és természeti környezetével fennálló kapcsolatának”* (112) mércéjeként definiálja. A politikus, jogász, közgazdász nem az igazság személyes birtoklója, csupán közvetítője a nép felé. Ebben minden Varga Norbert által vizsgált szent irat megegyezik. A különbségek ellenére talán ezt kell a forrásnak, az alapnak tekinteni, amikor a vezető felelősségéről, a vezető karizmájáról és szerepéről beszélünk – a hétköznapiakban is. A vezető nem tejhatalmú úr, nem csupán önmagának felel, hanem közösségének is, de mindenekelőtt Istennek tartozik elszámolással. Éppen ezért *„az elit tagjának saját népe szolgájává kell válnia - (...) az igazi közszereplő szolgálatnak tekinti hivatását.”* (117)

A karizmák sorába tartozik a jó helyzetfelismerés, a bölcsesség, a tudás és az istenfélelem összhangja, „Ha az embert uralmuk alá hajtják azok

az instrumentumok, amelyek felett neki kellene rendelkeznie, megszületik az embertelen ember. Az ember végső rendeltetése Isten dicsőítése, e cél nélkül a politikus és a gazdasági vezető önmaga bálványaként zsarnokká válik, és az emberiség elveszti szabadságát.” (133) De az a vezető is megszegi a harmónia törvényét, aki „nem Istenben bízik, hanem az emberben.” (137)

A logikusan, szépen felépített munkából a szerző konklúzióként a közös alapokat, az istenfélelem eszméjét, a bölcsességet és a vezetői alázatot emeli ki, bár korábban azért elkülöníti a zsidó és a muszlim vallások valamint a kereszténység alapvetéseit. Éppen a különbségekre alapozva bont ki a szövegekből és fogalmaz meg három vezetői típust. Az első a Mesiás-típus a maga etikai megkérdőjelezhetetlenségével, aki minden tehetség-dimenzióban kiemelkedő, de nem akar Istennek látszani. A második a Mózes-típus, aki ugyan kiváló képességekkel rendelkezik, életének egy szakaszában mégis morálisan elbukott, de vissza tudja szerezni vezető szerepét és hitelességét (ellenpárja a Heródes-típus). A harmadik, a Sámson-típus csupán egy-egy területen emelkedik ki magasan a többiek közül (ellentétpárja Góliát).

Ezek alapján a szerző javasolja egy új vezetői tipológia megalkotását – nevezhetnénk univerzális tipológiának is –, amelyben a szakmaiság, a kapcsolatteremtő-készség és a nyelvismeret mellett domináns elem lenne a különböző kultúrák ismerete, a kölcsönös megismerés jegyében. Varga Norbert szerint az így felépített/képzett vezető a világ bármely országában megállná a helyét munkavállalóként, és bármelyik kontinensen teremtő erővé válhatna.

Igazán szép, látnoki, mondhatni: krisztusi ez a következtetés. Jó, hogy az azonosságok közelebb hozhatják egymáshoz az embereket, nemzeteket. De látnunk kell azt is, hogy vannak kultúrák, amelyek jobban ragaszkodnak saját, a másiktól eltérő hagyományaikhoz, mint mások a sajátjukhoz. Amikor az évtizedekkel korábban Európába települt muszlim migránsok még most is őrzik hagyományaikat, asszimilálódni egyáltalán nem akarnak, amikor a nyugati ember mecseteket épít nekik és a keresztet is leveszi az iskolák faláról, hogy ne sértse a betelepültek „jogait”, akkor nehéz ezt az alázat és a megértés szellemében minden ellenvetés nélkül elfogadni. Mert ugyanúgy krisztusi tett volt – és itt nem a toleráns Jézus mutatkozik meg – a pénzváltók és a kufárok kiűzése a templomból, vagy érdemes idézni azt a mondatot is, ami János evangéliumából való: „Aki

nem a kapun megy be a juhok aklába, hanem máshonnan hatol be, az tolvaj és rabló.” (Jn.10:2)

Varga Norbert azt is megfogalmazza, hogy a krisztusi tanokban a világi kérdésekben Jézus megengedő. A földi törvényeket elkülöníti az égi-ektől, s megengedi, sőt, megköveteli a polgári törvények betartását, amikor a következőket mondja: *„Adjátok hát meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené!”* (Márk 12:17)

Sajnos ma, amikor különböző kultúrákból érkező népek százezrei rohannak le az eredetileg keresztény Európát, amikor ezek az emberek több jogot követelnek maguknak, mint amennyit a befogadó országok polgárai kapnak, amikor betörnek országok határain, akkor nehéz elfogadni a másik kultúrát. Mert a felszínen csak azt látjuk, amit a média bemutat, annak pedig csak az a sokkoló hír, ami erőszakos. Vagyis az európai átlagpolgár nem a valóban menekülő szerencsétlen, csupán élni akaró embertársával találkozik, hanem a hangadókkal, a felforgatásra is hajlamosokkal. Most látszik, hogy Európa többet feladott már saját kultúrájából, keresztény erkölcsiségéből, mint más vallások népei. Most nem a hasonlóságokat látjuk, hanem az ismertetett könyvben olvasható markáns különbségeket is. Sőt: talán most ezek láthatóbbak, érzékelhetőbbek. Éppen ezért nemcsak a másik felé kell megismerőn fordulnunk, hanem leginkább a saját gyökereink megismerése volna a legfontosabb, legnagyobb feladat, hogy mi is ragaszkodni tudjunk európai, nemzeti sajátosságainkhoz, valamint ahhoz a krisztusi erkölcsiséghez, amit Varga Norbert könyvében oly’ szépen kidomborít. És bizony napjaink történelmi libikókájában ezért is érdemes Varga Norbert könyvét nyitott szemmel olvasni.